

НАУКОВЕ ЖИТТЯ

Міжнародна наукова конференція «Трансформація політики в право: різні традиції та досвіди»

11–12 листопада 2005 р. у м. Харкові в приміщенні Академії правових наук України працювала міжнародна наукова конференція «Трансформація політики в право: різні традиції та досвіди».

Конференція відбулася за ініціативи Академії правових наук України та Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого у партнерстві з Лундським (м. Лунд, Швеція) та Ягелонським (м. Краків, Польща) університетами в межах спільного українсько-польсько-шведського проекту «Теорія законодавства і альтернативи правового регулювання» за фінансової підтримки Шведського Інституту та офісу Координатора проектів ОБСЄ в Україні.

Із вступним словом до учасників конференції звернувся голова оргкомітету, президент Академії правових наук України, ректор Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого, академік НАН України **В. Тацій**, який наголосив на важливості подібного заходу для реалізації європейських прагнень України, ролі Академії правових наук України та Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого у практичній реалізації цих ініціатив.

Із вітальним словом виступив Голова Харківської обласної ради **О. Шаповалов**, який високо оцінив співпрацю Харківської обласної ради з Академією правових наук України та Національною юридичною академією України імені Ярослава Мудрого в утвердженні місцевого самоврядування на Харківщині, практичній допомозі при розв'язанні правових проблем, здійсненні ними своїх повноважень. З початком роботи учасників конференції привітав радник Координатора програм ОБСЄ в Україні **С. Шевчук**, який зупинився на важливості врахування досвіду європейських країн у розбудові в Україні соціальної, правової держави, формуванні громадянського суспільства. Керівник спільного українсько-польсько-шведського проекту «Теорія законодавства і альтернативи правового регулювання» **Хіден Хакан** — професор соціології права, директор Інституту соціології права Лундського університету (Швеція)

висловив глибокі співчуття з приводу передчасної смерті професора Олександра Печеника — керівника цього проекту. Також було оголошено привітання виконуючого обов'язки Голови Конституційного Суду України **П. Євграфова**, в якому акцентувалося на підпорядкованості політики праву, необхідності чіткого додержання в державотворчих процесах принципу верховенства права, важливій ролі політичних партій як інституцій, що сприяють формуванню і вираженню політичної волі громадян.

З доповідями на конференції виступили:

Постійний представник Верховної Ради України у Конституційному Суді України, д. ю. н., професор, член-кореспондент АПрН України **А. Селіванов (Київ)** розкрив роль парламенту — Верховної Ради України як виразника інтересів громадян України у формуванні правової системи і політики в суспільстві за посередництвом законів на сучасному етапі; наголосив на зростаючій його ролі в світлі набрання чинності конституційних змін з 1 січня 2006 р., як центра формування суспільних інтересів; акцентував на важливості права як інструмента управління державою і суспільством, на взаємній залежності і взаємообумовленості політики і права.

Брьостл Александр — д. ю. н., професор права Університету в Кошице, суддя Конституційного Суду Словаччини (*Словаччина*) — розповів про діяльність Конституційного Суду Словаччини, зокрема про правове регулювання діяльності Суду, його компетенцію, практику розгляду справ; здійснив порівняльно-правовий аналіз повноважень конституційних судів Словаччини та України.

Д. ю. н., професор, академік АПрН України **Ю. Тодика (Харків)** акцентував увагу присутніх на взаємопов'язаності трьох категорій — глобалізації, правової політики і прав людини на сучасному етапі; розкрив роль Конституції України як бази правової політики в Україні; наголосив на важливості експертизи нормативно-правових актів на предмет їх відповідності правам і свободам людини і громадянина; показав роль юридичного прогнозування для стратегії і тактики державотворення.

Хіден Хакан — професор соціології права, директор Інституту соціології права Лундського університету (*Швеція*) — висвітлив проблему поєднання індукції й дедукції як мистецтва творення права, підкресливши, що правове регулювання фокусується на комбінуванні практичної мети у межах нормативної основи. Право- і законотворення на практиці знаходяться під, так би мовити, перехресним вогнем, який має бути зрозумілим при аналізі феномена двох вимірів права — зовнішнього й внутрішнього. Вчений висловив думку, згідно з якою зовнішній вимір права є необхідним для внутрішнього розуміння його розвитку.

Д. ю. н., професора, академік АПрН України **М. Цвік** (Харків) наголосив на провідному характері права як одного з ключових засобів реалізації державної політики, його пріоритетності перед останньою, що має стати основою методологічного підходу до співвідношення права і політики; відзначив важливість прецедентного права завдяки гнучкості суддівської діяльності, яка проявляється у можливості творити право при розгляді конкретних судових справ.

Вінтгенс Люк — професор факультету права Брюссельського університету, професор Європейської академії теорії права (Бельгія) — виступив з приводу пошуку сенсу такого поняття, як когерентність (узгодженість), окресливши при цьому відмінність формалістського і неформалістського підходів; виклав теорію рівнів когерентності, визнавши чотири її рівні (внутрішня, позачасова, системна і когерентність оточуючого середовища).

Д. ю. н., професор **С. Максимов** (Харків) вважає, що проблема взаємодії права і політики в посттоталітарних країнах, які стали на шлях демократичної трансформації, одержує новий вимір результативним показником якого стає поняття «правова політика». На його переконання, політика повинна бути правовою, а права людини слід розглядати як визначаючий легітимуючий і одночасно обмежувальний її чинник.

Цирул Войцех — доктор права, професор Ягелонського університету (Польща) — висловив власну думку з приводу монологічної та діалогічної природи права як двох шляхів трансформації політики в право, зазначивши, що так званий «дискурсний зворот» у праві та політиці фактично призводить до зміни монологічної основи традиційної концепції права на діалогічну. На цій основі вчений критично порівнює епістемологічні та структурні відмінності монолога й діалога та їх впровадження в трансформацію політичних проектів в право.

Д. с. н., професор **Л. Герасіна** (Харків) зупинилася на формуванні понять «політико-правовий інститут» і «політико-правовий консенсус» у міжгалузевій зоні політичної доктрини. На її думку, інтерпретувати поняття «політико-правовий інститут» в контексті міжгалузевих підходів слід таким чином: відносно виокремлені організаційно-функціональні структури держави й стабільні форми публічної політики, які виконують власні специфічні функції в цілісній системі державно-політичного регулювання суспільних відносин засобами правового й політичного впливу. Серед функцій політико-правових інститутів доповідачка виділила: політичну й правову соціалізацію громадян; відтворення та підтримання певного політичного структурування суспільства, контролю за глобальними і локальними політичними процесами в соціумі та ін.; запропонувала консенсуальну модель розв'язання конфлікту цивілізацій і культур.

Астром Карстен — професор соціології права, Лундський університет, факультет соціології права, Стокгольмський університет, факультет кримінології (Швеція) — наголосив на комплексності процесу трансформації політики в право, на тому, що політичні цілі знаходять вираз у правових нормах, проте треба позбавлятися політичного або іншого неправового впливу; розглянув проблему конфлікту інтересів у законотворчому процесі й шляхи його подолання.

Лейтмотивом доповіді д. ю. н., професора, академіка АПрН України **О. Скрипнюка** (Київ) була ідея сучасної правової парадигми суспільного розвитку України, втіленої в правовій політиці, яка постає однією з форм державної політики і посідає в ній специфічне місце. Завдяки їй відбуваються юридична легітимація, закріплення й здійснення владної діяльності держави та її органів у всіх сферах регулювання суспільних відносин. Виважена правова політика є основним засобом реформування державної влади. При цьому держава постає суб'єктом, відповідальним за реалізацію правової політики, юридично встановлює права людини і створює належні умови, гарантії й механізми їх реалізації. Правова політика сучасної України має розвиватись та здійснюватись на основі принципів, закладених в Конституції: поєднання інтересів громадянина і держави, демократизму, пріоритету прав людини і громадянина, соціальної обумовленості, передбачуваності, гуманності, справедливості, наукової обґрунтованості, гласності, відповідності сучасним міжнародним стандартам.

Д. ю. н., професор **О. Данильян** (Харків) здійснив філософсько-правовий аналіз проблеми співвідношення політичної влади і права в транзитивних суспільствах, наголосивши на певному парадоксі: з одного боку, право не може існувати без влади, тому що тільки державна влада за своєю природою здатна забезпечити реалізацію правових норм і принципів, а з другого — влада є антиподом права, що може перетворювати його на «служницю» влади, наділяти його якостями так званого телефонного права тощо; розглянув проблеми, негативні чинники, які заважають гармонізації політичної влади і права, та шляхи їх подолання.

Ключовими категоріями, які стали предметом аналізу д. ф. н., професора **В. І. Кузнєцова** (Київ), були методологія науки, філософія права, правова теорія та її структура. Розвиток методології науки є передумовою для одержання нових знань, їх збагачення. Наголошувалося на важливості врахування філософських підходів при розв'язанні багатьох правових проблем. Використання філософських методів дозволить встановити більш універсальні закономірності розвитку держави і права.

Вальгрен Пітер — професор права й інформатики та загальної теорії права, Інститут досліджень права і інформатики, директор Курсів

Магістрів права й інформаційних технологій (*Швеція*) — порушив питання щодо існування методів (підходів), які можуть підтримувати законодавчий процес, у зв'язку з швидкоплинним технічним розвитком; запропонував три альтернативи, або підходи: 1) традиційний, згідно з яким законодавство адаптується і розробляється конвенційними засобами, 2) підхід-упровадження, відповідно до якого закони фізично імплементуються в технічні механізми, 3) утопічний підхід (метод), за яким проблеми попереджуються (ліквідуються) до того, як вони виникають, і тому зникає сама потреба в правоположеннях як таких.

Д. ю. н., професор, академік АПрН України **В. Тихий** (*Київ*), акцентував увагу присутніх на вельми актуальній проблемі сьогодення — відповідальності держави, її агентів, керівників держави за порушення виборчих прав громадян у світлі минулорічних президентських та наступних парламентських виборів; висловився за необхідність прийняття Закону України «Про основні гарантії виборчих прав громадян та прав на участь у референдумах»; наголосив на важливості судового тлумачення, особливо здійснюваного Конституційним Судом України, яке має бути виключно юридичним, аполітичним.

Д. ю. н., професор, академік АПрН України **Ю. Грошевий** (*Харків*) запропонував систему нормативних пріоритетів у розвитку кримінально-процесуального законодавства, які покликані забезпечити імплементування європейських стандартів у законодавство і практику розслідування та судового розгляду кримінальних справ.

Д. ю. н., професор **А. Козловський** (*Чернівці*) порушив низку проблем, пов'язаних із співвідношенням політики і права; головну увагу зосередив на аналізі механізму трансформації політики в право, до якого включив верховенство права, пріоритет прав людини, поділ влади і особливо наголосив на ключовому елементі — громадянському суспільстві.

Д. ю. н., професор, академік АПрН України **О. Петришин** (*Харків*) вважає, що головним орієнтиром оновлення поглядів вітчизняного правознавства на співвідношення політики і права має стати запровадження принципу верховенства права, пов'язаного з такими: 1) поглибленням усталеного принципу законності шляхом адаптації власне правових чинників — конституційних положень як норм основного закону, міжнародних стандартів прав і свобод людини; 2) визнанням поряд із законом як основної форми права множинності джерел права, що свідчить про ускладнення правової реальності; 3) особливим статусом судової влади як арбітра з питань права, зокрема у відносинах між державою і громадянином, прерогативою якої є прийняття остаточних рішень.

Професор **М. Патеї-Братасюк** (*Київ*) присвятила свій виступ характеристиці інтелектуальної реформи як необхідної передумови сучасного українського правового розвитку; наголосила на необхідності проведення суттєвих перетворень у сфері юридичної освіти, без яких неможливий розвиток нашої держави в європейському напрямку.

Д. ю. н., професор **В. Колісник** (*Харків*) звернув увагу присутніх на той факт, що прийняття важливих державних рішень передують політичний діалог серед політичної еліти країни, а правове рішення стає результатом політичного компромісу, як приклад навівши новітній конституційний процес від прийняття Конституції України 1996 р. до ухвалення змін до неї у грудні 2004 р.

К. ю. н. **В. Бігун** (*Київ*) дещо розширив межі запропонованої тематики конференції, акцентувавши на людині, котра є центром творення як політики, так і права; позначив і розкрив п'ять головних питань: гуманізація права і політики; права й обов'язки людини; ціннісні колізії виміру права і політики; антропологічне перехрестя рішення у політиці і праві; образи людини в праві.

У виступі д. ф. н., професора **Н. Осипової** (*Харків*) йшлося про соціальний механізм правової легітимізації державної політики як процедури суспільного визнання правомірності будь-якої дії, рішення, повноважень діючої особи, події чи факту. При цьому, на її думку, реальний процес правової легітимізації засвідчує, що в ньому дуже відчутна соціальна складова, оскільки правова легітимізація має своєю метою не тільки додержання правової процедури, а й сприйняття суспільством її результату.

Д. ю. н., професор **Б. Кормич** (*Одеса*) висвітлив особливості формування законодавства щодо інформаційної безпеки у транзитивному суспільстві; зупинився на характеристиці інституційної системи, покликаної забезпечити національну безпеку України, та проблемах, пов'язаних з цим.

В обговоренні порушених на конференції проблем також взяли участь: к. ю. н., доцент **Ю. Барабаш** (*Харків*); к. ю. н., доцент **І. Биля** (*Харків*); к. ю. н., доцент **О. Дашковська**; к. ю. н., доцент **Л. Летнянчин** (*Харків*); к. ю. н., доцент **Д. Лук'янов** (*Харків*); к. ю. н., доцент **С. Погребняк** (*Харків*); к. ф. н., доцент **О. Ставицька** (*Харків*); магістр права **Н. Семенова** (*Київ*), здобувач **В. Алямкін**.

Матеріал підготували:

О. Петришин, головний вчений секретар АПрН України,
Д. Лук'янов, начальник Управління планування та координації
правових досліджень АПрН України